

Особливості самоврядування студентів закладу вищої освіти спортивного профілю

Анастасія Бондар
Юлія Ждамірова

Харківська державна академія фізичної культури,
Харків, Україна

Мета: визначити особливості студентського самоврядування закладу вищої освіти спортивного профілю.

Матеріал і методи: 120 студентів Харківської державної академії фізичної культури. Проведено теоретико-методологічний аналіз, аналіз нормативно-правових документів, системний аналіз, опитування (анкетування).

Результати: мотиваційний ряд студентів-спортсменів до участі у студентському самоврядуванні включає потреби: в престижі, самовдосконаленні, визнанні; досягненні успіху та уникнення невдач; проявити владу над іншими; в спілкуванні, встановленні емоційних зв'язків з іншими; участі в пізнавальному процесі. Організаційна структура органів студентського самоврядування Харківської державної академії фізичної культури включає студентський парламент, студентську раду гуртожитку, студентський профком та студентське наукове товариство, які взаємодіють між собою і мають своїх очільників.

Висновки: основними мотивами участі в студентському самоврядуванні 67% опитаних студентів вважають можливість самореалізації, через суспільну роботу та її соціальну значимість для навчального закладу. Основним органом студентського самоврядування є Студентський парламент, вибори керівників організації відбуваються шляхом таємного голосування під час загальної Конференції студентів, усі інші рішення ухвалюються відкритим голосуванням.

Ключові слова: студенти, заклади вищої освіти, самоврядування, органи студентського самоврядування.

Вступ

В умовах підйому хвилі громадської активності української молоді, державного курсу на децентралізацію влади, демократизації системи вищої освіти та прагнення до її реформування, зміну тенденцій у молодіжній політиці країни важливим напрямком діяльності є організація студентського самоврядування у закладах вищої освіти.

Студентське самоврядування діє на різних рівнях навчальних закладів, їх структурних підрозділів та є невід'ємною частиною громадського самоврядування навчальних закладів, про це у своїх роботах відмічали такі сучасні автори, як К. Денисенко, Ю. Кращенко, К. Потопа, А. Романик, Г. Троцько та ін., які вивчали історію формування та розвитку, організаційну структуру, нормативно-правові засади студентського самоврядування в Україні та за кордоном.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося в рамках реалізації фундаментального наукового проекту на 2015–2017 рр. "Теоретико-методичні основи розвитку неолімпійського спорту" (номер державної реєстрації 0115U002372) (автор брав участь у втіленні даного проекту у якості виконавця підтеми "Організаційно-управлінські, економічні та гуманітарні основи розвитку неолімпійського спорту в Україні" 0115U006861C), а також згідно Тематичного плану науково-дослідної роботи Харківської державної академії фізичної культури на 2015–2017 рр. за темою 1.5. "Методологічні основи стратегічного розвитку сфери фізичної культури та спорту в регіоні" (державний реєстраційний номер 0113U004615).

Мета дослідження: визначити особливості студентського самоврядування закладу вищої освіти спортивного профілю.

Завдання дослідження:

1. Розглянути основні мотиви студентів-спортсменів до участі у студентському самоврядуванні закладу вищої

освіти.

2. Охарактеризувати організаційну структуру та механізм формування органів студентського самоврядування закладу вищої освіти спортивного профілю.

Матеріал і методи дослідження

У дослідженні взяли участь 120 студентів Харківської державної академії фізичної культури. Для обґрунтування актуальності теми проведено теоретико-методологічний аналіз проблеми. Для вивчення організаційно-управлінських особливостей діяльності осередків студентського самоврядування використано аналіз нормативно-правових документів та системний аналіз. З метою вивчення мотиваційних чинників студентів-спортсменів до громадської діяльності у органах студентського самоврядування закладу вищої освіти проведено опитування (анкетування).

Результати дослідження та їх обговорення

Сучасне законодавство визначає студентське самоврядування, як право і можливість студентів (курсантів, крім курсантів-військовослужбовців) вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні закладом вищої освіти. Перша згадка у нормативних документах незалежної України щодо студентського самоврядування була у ст. 49 Положення про державний вищий навчальний заклад (1996), пізніше – у Типовому положенні про органи студентського самоврядування (2001) та у Законі України "Про вищу освіту" (2002). Ці нормативні документи сьогодні регламентують діяльність органів студентського самоврядування, визначають основні принципи роботи, окреслюють межі їх повноважень та напрями діяльності, визначають основні аспекти процесу організації студентського самоврядування. Проте на сьогодні ще не склалась

цілісна організаційна система студентського самоврядування – існують окремі її елементи. Частіше за все, організація діяльності відбувається стихійно, за одноманітними структурами і напрямками [6; 8].

Якщо розглядати органи студентського самоврядування, як систему управління, можна виявити, що закон [1] регламентує: технічні елементи (наявність власного приміщення, меблів, оргтехніки, доступу до мережі Інтернет, тощо), технологічні елементи (порядок проведення виборів), організаційні елементи (засади діяльності, варіації структури і форм організації, права та обов'язки органів студентського самоврядування), економічні елементи (фінансова основа діяльності, розпорядження коштами, формування кошторису), проте найменш чітко регламентує соціальні елементи, які є важливою частиною організації студентського самоврядування, отже потребують детального вивчення.

Під поняттям "соціальні елементи" слід розуміти сукупність відносин між об'єктами і суб'єктами: відносини усередині структури, між керівниками та активом студентського самоврядування; зовнішні і внутрішні відносини; колективні та індивідуальні відносини; тимчасові й постійні відносини тощо [10]. Відсутність такої регламентації на державному рівні зумовлена психологічними особливостями студентів, залежно від віку, структури та форми організації студентського самоврядування, спеціалізації навчання, а отже не може бути єдиною для усіх закладів вищої освіти.

Розглядаючи студентство як "особливу соціальну категорію, специфічну спільноту людей, організовану об'єднаним інститутом вищої освіти", Зимня І. у своїх дослідженнях виділяє основні характеристики студентського віку, що відрізняють його від інших груп населення високим освітнім рівнем, високою пізнавальною мотивацією, найвищою соціальною активністю і досить гармонічним поєднанням інтелектуальної і соціальної зрілості [2].

Психологи називають період студентства – юністю, як правило орієнтуючись на вікові особливості молодих людей. Проте Кон І. зазначав, що "вікові категорії в багатьох, якщо не у всіх мовах, спочатку позначали не стільки хронологічний, скільки соціальний статус, суспільне становище" [3]. Отже, слід відмітити вплив студентського самоврядування, як соціальної системи на особливості розвитку індивіда, адже, в процесі діяльності студенти завоюють нові знання, набувають нових соціальних ролей.

На процес організації студентського самоврядування значною мірою впливає специфіка навчального закладу, зокрема спрямованість та масштаби самого закладу вищої освіти, а також вмотивованість студентів, які долучаються до лав органів самоврядування [5]. Слід зазначити, що студенти-спортсмени мають стійкі мотиви діяльності, впевненість у власних силах, розуміють співвідношення затрачених ресурсів з отриманими результатами, що при правильній організації вдало можна використовувати для роботи у органах студентського самоврядування.

Мотиваційний ряд Г. Мюррея [4] виділяє потреби спортсменів, які вони вдовольняють у спорті, але й в повній мірі можуть реалізувати в студентському самоврядуванні:

1. Потреба в престижі, самовдосконаленні, визнанні, досягненні, честолюбстві, прагненні проявити себе. Участь у студентському самоврядуванні надає студенту-спортсмену певного соціального статусу, таким чином він може досягти визнання серед студентів власного закладу

вищої освіти, проявити себе, як студентський лідер на теренах України.

2. Потреба досягнення успіху та уникнення невдач. Задоволення цієї потреби може бути тим чинником, який забезпечить більшу ефективність роботи органів студентського самоврядування, збільшити конкурентоспроможність студентської ради.

3. Потреба проявити владу над іншими, домінувати або підкорятися іншим. Багато спортсменів стають членами команд, щоб задовольнити цю потребу. Таку ж команду прагнуть побудувати (стати її частиною) і студентські активісти у органах студентського самоврядування.

4. Потреба в афіліації (потреба в спілкуванні, встановленні емоційних зв'язків з іншими, прояв доброзичливості, співпраці). Цей мотив досить добре відомий спортсменам "на благо команди", "за рідну країну" – саме ці заклики дуже часто використовують тренери. Цей мотив значною мірою впливає на організацію діяльності студентського активу, зокрема на взаємодію з керівництвом навчального закладу. Адже, в такому розрізі студенти сприймають весь навчальний заклад, як єдиний механізм, "одну команду", отже готові діяти в її інтересах, а не просто задовольняти власні потреби.

5. Потреба участі в пізнавальному процесі, бажання задовольнити свою допитливість, отримати відповіді на питання, що цікавлять. Різноманітність соціальних ролей в органах студентського самоврядування дає можливість студентам задовольнити це бажання, а лабільність структури дасть змогу спробувати себе у декількох ролях, обравши найбільш підходящу.

Проведене опитування серед студентів Харківської державної академії фізичної культури показало, що більшість студентів, а саме – 67% респондентів, основними мотивами участі в студентському самоврядуванні вважають можливість самореалізації, через суспільну роботу та її соціальну значимість для навчального закладу, 24% – прагнуть відчувати себе частиною "команди", 6% – хочуть збільшити коло спілкування та допомагати іншим студентам у вирішенні їх проблем і лише 3% долучилися до громадської діяльності щоб набути нові знання та уміння. При цьому 75% опитаних студентів готові щоденно приділяти свій вільний час участі у громадському житті академії, що також підтверджує високий рівень вмотивованості студентів-спортсменів до суспільної діяльності в органах студентського самоврядування.

У дослідженнях Ю. Кращенко охарактеризовано деякі особливості організації системи студентського самоврядування на рівні вишу. Він відмічає, що у більшості вищих навчальних закладів очільника студентського самоврядування обирають таємним голосуванням. Цей вибір здійснює представницька конференція студентів або усі члени студентської громади. Формується конференція порізно: а) на неї делеговані представники кожної академічної групи; б) визначається квота представництва з кожного факультету (інституту) (наприклад, 1–5% чисельності студентської громади). Якщо очільника студентського самоврядування мають можливість обирати усі студенти вишу, то актуалізується проблема встановлення легітимності виборчого процесу. Тоді, на думку автора, необхідно фіксувати межі явки студентів на вибори для оголошення їх такими, що відбулися. У значній кількості провідних вишів України аспіранти залучені до роботи в органах студентського самоврядування і мають можливість бути обраними до їх керівного складу. Субординація і взаємо-

дія органів студентського самоврядування (студентських рад, студентських профспілок, студентських наукових товариств, студентських рад гуртожитків) відбувається у кожному навчальному закладі по-різному: в одних діють структури, що координують діяльність студентських самоврядних організацій; у інших – вони всі підпорядковані студентській раді чи, навпаки, студентському профкому; в третій – вони конкурують між собою чи подекуди мають ворожі стосунки. На базі деяких органів студентського самоврядування діють однойменні молодіжні громадські організації, що дозволяє їм виступати суб'єктами гранто-давчих відносин [4].

Проведене дослідження дозволило виявити наступні особливості організації студентського самоврядування Харківської державної академії фізичної культури:

1) Студентське самоврядування здійснюється уповноваженим органом – громадською організацією "Студентський парламент Харківської державної академії фізичної культури "СПАР", що є неприбутковою організацією та діє на основі спільності інтересів студентів для реалізації поставлених мети та завдань.

2) Вибори керівників організації відбуваються шляхом таємного голосування під час загальної Конференції студентів, проте усі інші рішення ухвалюються відкритим голосуванням.

3) Усі органи студентського самоврядування – Студентський парламент та Студентська рада гуртожитку ХДАФК взаємодіють між собою, проте є незалежними, мають окрему структуру та очільників. Відокремленими

підрозділами студентського самоврядування є студентський профком та студентське наукове товариство [9].

Висновки

1. Мотиваційний ряд студентів закладу вищої освіти спортивного профілю до участі у студентському самоврядуванні включає наступні потреби: в престижі, самовдосконаленні, визнанні; досягненні успіху та уникнення невдач; проявити владу над іншими; в спілкуванні, встановленні емоційних зв'язків з іншими; участі в пізнавальному процесі. При цьому 67% опитаних студентів основними мотивами участі в студентському самоврядуванні вважають можливість самореалізації, через суспільну роботу та її соціальну значимість для навчального закладу.

2. Організаційна структура органів студентського самоврядування Харківської державної академії фізичної культури включає студентський парламент, студентську раду гуртожитку, студентський профком та студентське наукове товариство, які взаємодіють між собою і мають своїх очільників. Вибори керівників організації відбуваються шляхом таємного голосування під час загальної Конференції студентів, усі інші рішення ухвалюються відкритим голосуванням.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у вивченні та порівняльному аналізі особистісних характеристик лідерів та представників органів студентського самоврядування закладів вищої освіти.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що немає конфлікту інтересів, який може сприйматися таким, що може завдати шкоди неупередженості статті.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

Список використаної літератури

1. Верховна Рада України (2014), "Закон України "Про вищу освіту"", *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, № 37-38, ст. 2004 (редакція від 28.09.2017, режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>)
2. Зимняя, И.А. (2004), *Педагогическая психология*, Логос, Москва.
3. Кон, И.С. (1984), *В поисках себя: личность и ее самосознание*, Политиздат, Москва.
4. Кращенко, Ю.П. (2009), "Особенности организации системы студентского самоврядування", *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки*, С. 255-262.
5. Кращенко, Ю. (2011), "Особенности системы студентского самоврядування вищого педагогічного навчального закладу", *Гуманітарні та соціальні науки: матеріали III Міжнародної конференції молодих вчених HSS-, 24–26 листопада 2011 року, Львів, Україна*, Національний університет "Львівська політехніка", Видавництво Львівської політехніки, Львів, С. 232-235.
6. Лисюк, Н. (2004), *Студентське самоврядування в Україні*. Молодіжна Альтернатива, Київ.
7. Пилоян, Р.А. (1984), *Мотивация спортивной деятельности*, ФиС, Москва.
8. Потопа, К. (2006), *Соціально-педагогічні умови організації студентського самоврядування у вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 "соціальна педагогіка"*, Київ, 21 с.
9. Харківська державна академія фізичної культури (2016), *Статут громадської організації "Студентський парламент Харківської державної академії фізичної культури "СПАР"*, ХДАФК, Харків.
10. Taylor, F. (1911), *Principles of scientific management*, Harper & Brothers, New York, London.

Стаття надійшла до редакції: 26.11.2017 р.
Опубліковано: 30.04.2018 р.

Анотація. Анастасія Бондарь, Юлія Ждамірова. **Особенности самоуправления студентов заведения высшего образования спортивного профиля.** *Цель:* определить особенности студенческого самоуправления учреждения высшего образования спортивного профиля. **Материал и методы:** 120 студентов Харьковской государственной академии физической культуры. Проведен теоретико-методологический анализ, анализ нормативно-правовых документов, системный анализ, опрос (анкетирование). **Результаты:** мотивационный ряд студентов-спортсменов к участию в студенческом самоуправлении включает потребности: в престиже, самосовершенствовании, признании; достижении успеха и избегания неудач; проявить власть над другими; в общении, установлении эмоциональных связей с другими; участия в познавательном процессе. Организационная структура органов студенческого самоуправления Харьковской государственной академии физической культуры включает студенческий парламент, студенческий совет общежития, студенческий профком и студенческое научное общество, которые взаимодействуют между собой и имеют своих лидеров. **Выводы:** основными мотивами участия в студенческом самоуправлении 67% опрошенных студентов считают возможность самореализации, через общественную работу и ее значимость для учебного заведения. Основным органом студенческого самоуправления является Студенческий парламент, выборы руководителей организации происходят путем тайного

голосования во время общей конференции студентов, все другие решения принимаются открытым голосованием.

Ключевые слова: студенты, высшие учебные заведения, самоуправления, органы студенческого самоуправления.

Abstract. Anastasiia Bondar & Yuliya Zhdamirova. Peculiarities of self-governing students of a higher education institution of a sports profile. Purpose: determine the features of student self-government higher education institution of a sports profile. **Material & Methods:** 120 students of the Kharkov State Academy of Physical Culture. The theoretical-methodological analysis, the analysis of normative legal documents, the system analysis, the survey (questioning) are held. **Results:** motivational number of students-athletes to participate in student self-government including needs: in prestige, self-improvement, recognition; achieving success and avoiding failures; show power over others; in communication, the establishment of emotional ties with others; participation in the cognitive process. The organizational structure of the bodies of student self-government of the Kharkov State Academy of Physical Culture includes the student parliament, the student council of the hostel, the student trade union committee and the student scientific society, which interact with each other and have their leaders. **Conclusions:** the main motivations for participation in student self-government are 67% of the students surveyed who consider the possibility of self-realization, through public work and its importance for the educational institution. The main body of student self-government is the Student Parliament, the election of the heads of the organization takes place by secret ballot during the general conference of students, and all other decisions are taken by open voting.

Keywords: students, higher educational institutions, self-government bodies, student self-government bodies.

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), "Law of Ukraine On Higher Education", *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, No. 37-38, st. 2004, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (in Ukr.)
2. Zimnyaya, I.A. (2004), *Pedagogicheskaya psikhologiya* [Pedagogical Psychology], Logos, Moscow. (in Russ.)
3. Kon, I.S. (1984), *V poiskakh sebya: lichnost i ee samosoznanie* [In Search of Self: Personality and Self-Consciousness], Politizdat, Moscow. (in Russ.)
4. Krashchenko, Yu.P. (2009), "Features of the organization of the system of student self-government", *Vytoky pedahohichnoi maisternosti. Seriya: Pedahohichni nauky*, C. 255-262. (in Ukr.)
5. Krashchenko, Yu. (2011), "Peculiarities of student self-government system of higher pedagogical educational institution", *Humanitarni ta sotsialni nauky: materialy III Mizhnarodnoi konferentsii molodykh vchenykh HSS-, 24–26 lystopada 2011 roku, Lviv, Ukraina, Natsionalnyi universytet "Lvivska politekhnika"* [Humanitarian and social sciences: materials of III International conference of young scientists HSS-, November 24-26, 2011, Lviv, Ukraine, National University "Lviv Polytechnic"], Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, Lviv, C. 232-235. (in Ukr.)
6. Lysiuk, N. (2004), *Studentske samovriaduvannia v Ukraini* [Student Self-Government in Ukraine], Molodizhna Alternatyva, Kyiv. (in Ukr.)
7. Piloyan, R.A. (1984), *Motivatsiya sportivnoy deyatel'nosti* [Motivation of sports activities], FiS, Moscow. (in Russ.)
8. Potopa, K. (2006), *Sotsialno-pedahohichni umovy orhanizatsii studentskoho samovriaduvannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh: avtoref. dys. na здobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.05 "sotsialna pedahohika"* [Social-pedagogical conditions of organization of student self-government in higher educational institutions: PhD thesis abstract], Kyiv, 21 c. (in Ukr.)
9. Kharkiv State Academy of Physical Culture (2016), Statute of NGO "Student Parliament of Kharkiv State Academy of Physical Culture "SPAR", KhSAPC, Kharkiv. (in Ukr.)
10. Taylor, F. (1911), *Principles of scientific management*, Harper & Brothers, New York, London.

Received: 26.11.2017.

Published: 30.04.2018.

Відомості про авторів / Information about the Authors

Бондар Анастасія Сергіївна: к. фіз. вих.; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська 99, Харків, 61058, Україна.

Бондарь Анастасия Сергеевна: к. физ. восп.; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская 99, г. Харьков, 61058, Украина.

Anastasiia Bondar: PhD (Physical Education and Sport); Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska str. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0002-2816-4985

E-mail: anastasiabond1@ukr.net

Ждамірова Юлія Миколаївна: Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська 99, Харків, 61058, Україна.

Ждамірова Юлия Николаевна: Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская 99, г. Харьков, 61058, Украина.

Yuliya Zhdamirova: Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska str. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0003-1945-5251

E-mail: julia.zhdamirova@gmail.com